

การดำเนินคดีแพ่ง

กรณีการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการแทนหน่วยงาน

ภารกิจหลักของสำนักงานอัยการสูงสุด ได้แก่

๑. ภารกิจด้านอำนวยความยุติธรรมผ่านกระบวนการดำเนินคดีอาญาในฐานะทนายแผ่นดิน

๒. ภารกิจด้านการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ได้แก่ การให้บริการทางกฎหมายแก่หน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีทั้งในส่วนที่ยังไม่ถึงขั้นตอนการดำเนินคดี สำนักงานที่รับผิดชอบ คือสำนักงานที่ปรึกษาทนายและในส่วนที่เป็นขั้นตอนการดำเนินคดีที่ขึ้นศาลแล้วสำนักงานที่รับผิดชอบก็คือสำนักงานคดีแพ่งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๓. ภารกิจด้านคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนทำหน้าที่ช่วยเหลือทางอรรถคดี ประenomข้อพิพาท และเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน

หากหน่วยงานตัวความนั้นมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งหรือมีกรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๕๕ แล้ว เหตุที่หน่วยงานของรัฐต้องส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการสูงสุดดำเนินคดีแพ่งให้มีที่มาจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑และข้อ ๒๑ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐ และการดำเนินคดีพ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งกำหนดว่า ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่กับเอกชนในทางแพ่งหรือกรณีที่หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลให้ส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจดำเนินคดีเรื่องนั้นโดยตรง ดำเนินการเว้นแต่ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ดำเนินธุรกิจการค้า หรือบริการเป็นปกติธุระและมีข้อพิพาทอันเกี่ยวกับธุรกิจหรือการค้า หรือบริการนั้นอาจดำเนินคดีได้เองโดยไม่ส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการดำเนินการให้ก็ได้ กฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ การรักษาผลประโยชน์ของรัฐของพนักงานอัยการนั้น ได้แก่ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ ซึ่งบัญญัติว่า พนักงานอัยการนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่งให้แก่

๑. รัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาค

๒. หน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐแต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น

๓. มีอำนาจแต่งตั้งให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่และราชฎที่ถูกต้องในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าร่วมช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการเรียกโดยย่อว่า หน่วยงานตัวความ

สำหรับนิติบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐราชฎที่พนักงานอัยการดำเนินการว่าต่าง หรือแต่งตั้งคดีแพ่งให้ได้นั้น สามารถแยกพิจารณาเป็นได้ ๒ กรณีใหญ่ ๆ คือ

๑. หน่วยงานที่พนักงานอัยการต้องดำเนินการว่าต่าง แต่งตั้งให้

๒. หน่วยงานที่พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการดำเนินการว่าต่าง แต่งตั้ง

หน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๑๔ (๓) นั้น โดยมากก็จะเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติบริหาร และตุลาการ เช่น คณะรัฐมนตรี บุคคลในรัฐบาลรัฐสภา หรือศาล เป็นต้น รวมถึงส่วนราชการที่มีภารกิจด้านอำนวยความสะดวก ยุติธรรม เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และส่วนราชการที่จัดทำบริการสาธารณะด้านการปกครอง เช่น ส่วนราชการในระดับกระทรวง ทบวง กรม และราชการส่วนภูมิภาค ก็คือระดับจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการดำเนินการว่าต่างหรือแตกต่าง ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการ มาตรา ๑๔(๕) กฎหมายกำหนดให้ให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะดำเนินการรับว่าต่างหรือแตกต่างได้เมื่อเห็นสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญและจะต้องไม่ใช่กรณีที่เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง โดยในกรณีที่ข้อพิพาทกับรัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเองนั้น พนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจรับดำเนินการคดีให้ แต่หน่วยงานตัวความจะต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี พ.ศ.๒๕๖๑ โดยส่งเรื่องไปยังสำนักงานการยุติการดำเนินคดีแพ่งและอนุญาโตตุลาการ หน่วยงานตามมาตรา ๑๔(๕) เช่น ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ตามตัวอย่างข้างต้นที่พุดถึง ๑๔(๓) จะเห็นได้ว่าส่วนราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นนั้นสิ้นสุดอยู่ที่ระดับจังหวัด แต่ในส่วนที่เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นจะเป็นมาตรา ๑๔(๕) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เนื่องจากว่าหน่วยงานตามมาตรา ๑๔(๕) นี้จะมีงบประมาณเป็นของตนเอง หน่วยงานตามมาตรา ๑๔(๕) นี้ได้แก่ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งราชการส่วนท้องถิ่นได้แก่ กรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และในส่วนรัฐวิสาหกิจนั้น ได้แก่ การรถไฟฟ้ามวลชนแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การประปานครหลวง องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่งรัฐวิสาหกิจเหล่านี้เป็นหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับภารกิจในทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมขนาดใหญ่ ทุนเกินครึ่งเป็นของรัฐรัฐมีอำนาจกำกับดูแลผ่านการแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง ซึ่งในการส่งเรื่องของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องส่งหุ้มาให้พิจารณาด้วยว่าจำนวนทุนที่รัฐบาลถืออยู่นั้นอยู่ในเงื่อนไขที่พนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาดำเนินคดีให้ได้ด้วยหรือไม่ด้วย ในส่วนองค์การมหาชนนี้ เป็นหน่วยงานรัฐรูปแบบใหม่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับภารกิจของรัฐในการบริการสาธารณะรูปแบบอื่นนอกเหนือจากส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งตัวอย่างก็เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) และหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย องค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก เป็นต้น ถ้าพนักงานอัยการในการตรวจสอบสำนวนเบื้องต้นแล้วจะทราบได้ยังไงว่าหน่วยงานไหนเป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานไหนไม่เป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากกฎหมายแต่งตั้งหน่วยงานนั้น ๆ

กรณีต่อไปคือกรณีแตกต่างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔(๔) ซึ่งได้แก่ ข้าราชการ , เจ้าพนักงาน , พนักงานลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ซึ่งถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตาม

หน้าที่ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.๒๕๓๙ มาตรา ๕ ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ผู้เสียหายจะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้ แต่จะต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่ จึงทำให้มีกรณีที่เจ้าหน้าที่ถูกฟ้องให้รับผิดทางแพ่ง เป็นจำเลยโดยตรงนั้นน้อยลง เมื่อมีการส่งเรื่องมาให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้โดยยก ข้อกฎหมายให้ศาลพิจารณาเช่นกัน

กรณีแก้ต่างให้ราษฎร จะต้องเป็นเรื่องที่ถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าร่วม หรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการ โดยในกรณีที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนราชการนี้หน่วยงานตัวความผู้แต่งตั้งจะต้องเป็นผู้ส่งเรื่องและ จะต้องแนบคำสั่งแต่งตั้งมาให้ครบถ้วนด้วย

หน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีแพ่ง ซึ่งหน่วยงานจะต้องส่งเรื่องเข้ามา หน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีแพ่งเฉพาะในส่วนที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลชำนาญพิเศษ หมายความว่าคดีที่ส่งเข้ามานี้หากอยู่ในเขตอำนาจของศาลชำนาญพิเศษ สำนักงานที่รับผิดชอบคดีแพ่งจะรับไว้พิจารณาดำเนินการต่อไปไม่ได้ เช่น เรื่องที่ส่งเข้ามานี้ มีส่วนที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับข้อพิพาทด้านแรงงาน เป็นคดีแรงงาน คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลาย และคดีภาษีอากรก็จะต้องส่งไปยังสำนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีนั้น ๆ โดยตรง ในการส่งเรื่องและสำนวนให้พนักงานอัยการดำเนินการนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าและเสียหายแก่คดีหน่วยงานตัวความควรส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีนั้นโดยตรง โดยพิจารณาถึงเขตอำนาจศาลตามกฎหมายและตามประกาศคณะกรรมการอัยการเรื่องการแบ่งหน่วยงานและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ.๒๕๖๓

การส่งเรื่องหรือสำนวนคดีแพ่งให้พนักงานอัยการดำเนินการ

หน่วยงานตัวความที่ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการนั้นต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเท่านั้น หมายความว่าต้องมีกฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่า ให้หน่วยงานนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล เช่น มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนวมินทราชูราช พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดไว้ว่า ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยนวมินทราชูราช เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ในกำกับของกรุงเทพมหานคร **มีฐานะเป็นนิติบุคคล**ที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร กฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณและกฎหมายอื่น เนื่องจากว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นบุคคลเท่านั้นที่เป็นคู่ความในคดีได้ ดังนั้นผู้ส่งเรื่องก็จะต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นกัน ในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือราษฎรซึ่งช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องการส่งเรื่องให้แก้ต่างให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือราษฎรดังกล่าวนี้ต้องให้หน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ๆ เป็นผู้ส่งให้ เอกสารที่จะต้องส่งก็คือกฎหมายที่บ่งบอกฐานะความเป็นนิติบุคคล บ่งบอกว่ามีตำแหน่งใดเป็นผู้แทนนิติบุคคล เช่น มาตรา ๓๑ แห่ง

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช พ.ศ. ๒๕๕๓ ระเบียบข้อบังคับหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง ปัญหาก็คือถ้าหน่วยงานที่เกิดข้อพิพาทนั้นไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลจะต้องทำอย่างไร การในส่งเรื่องนั้น ต้องเสนอเรื่องตามลำดับชั้นจนถึงส่วนราชการที่เป็นนิติบุคคลให้เป็นผู้ส่งให้ เช่น อำเภอกฎฟ้อง อำเภอก็ต้องส่งให้จังหวัดเป็นผู้ส่งเรื่องมาให้ซึ่งลงนามโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นต้น

กำหนดระยะเวลาในการส่งเรื่องหรือสำนวน จะต้องส่งภายในกำหนดระยะเวลาตามกฎหมาย เพราะการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นอยู่ภายใต้กฎหมาย เช่น การว่าต่างต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเรื่องอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรืออยู่ภายใต้ระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น ขอเฉลี่ยทรัพย์ ต้องขอภายใน ๑๔ วัน นับแต่วันขายทอดตลาด ส่วนในกรณีแตกต่างกัน ต้องส่งภายในระยะเวลายื่นคำให้การตามกฎหมาย หรือตามคำสั่งศาล นอกจากระยะเวลาตามกฎหมายแล้ว จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามมติคณะรัฐมนตรีด้วย ในเรื่องนี้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๒๑ ได้กำหนดไว้ว่า กรณีว่าต่าง ให้หน่วยงานของรัฐเร่งรัดให้เจ้าหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนและรีบส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการก่อนครบกำหนดอายุความไม่น้อยกว่า ๓ เดือน เพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่พึงส่งเรื่องที่ขาดอายุความมาแล้วให้ดำเนินคดี กรณีคดีขาดอายุความแล้วแต่หน่วยงานของรัฐยังยืนยันให้พนักงานอัยการดำเนินคดีให้ ทั้งที่ได้เห็นล่วงหน้าแล้วว่าหากดำเนินคดีต่อไปก็มีแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการกล่าวคือ เสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาเสียกำลังคนในการปฏิบัติงานโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งการดำเนินคดีของรัฐไม่ควรดำเนินการในลักษณะที่เอาर्डเอาเปรียบเอกชน โดยคาดหวังว่าเอกชนอาจไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้คดี เพราะความไม่รู้กฎหมายหรือความหลงลืมหรืออาจขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาเพราะมีผลให้การอำนวยความสะดวกของรัฐขาดความน่าเชื่อถือ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงไม่ควรนำคดีที่ขาดอายุความแล้วส่งให้พนักงานดำเนินการต่อไป ในส่วนคดีขาดอายุความ พนักงานอัยการมีอำนาจส่งคืนตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในส่วนกรณีแตกต่างกันหน่วยงานตัวความต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไปยังพนักงานอัยการก่อนครบกำหนดยื่นคำให้การและมีระยะเวลาเพียงพอให้พนักงานอัยการสามารถรวบรวมข้อเท็จจริงและจัดทำคำให้การได้

เมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนมา จะต้องดูหนังสือนำส่งก่อนว่าตัวความประสงค์ให้ทำอะไร ต้องการให้เรียกร้องอะไร ต้องการให้ดำเนินการในเรื่องใด ๆ บ้าง ในเรื่องหนังสือนำส่งนี้ จะต้องทำเป็นหนังสือในนามของหน่วยงานที่เป็นนิติบุคคลดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การลงชื่อให้ลงโดยผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนตำแหน่งนั้น ๆ เนื่องจากว่าผู้ลงนามส่งหนังสือถือว่าองค์กรเป็นผู้ส่งมาจะต้องผูกพันองค์กร การลงนามจะต้องลงนามโดยผู้แทนองค์กรเท่านั้น หากมีการมอบหมายหรือมอบอำนาจให้ดำเนินการแทน การลงชื่อต้องวงเล็บไว้ด้วยว่าปฏิบัติราชการแทนตำแหน่งใด ในปัจจุบันนี้ มีการใช้ลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์หรือสแกนมา ปัจจุบันนี้สำนักงานคดีแพ่งยังคงลายเซ็นที่มีผ่านการเซ็นจริงขึ้นมาเท่านั้นไม่ใช้ลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์ ในส่วนสถานที่นำส่งให้ส่งไปยังสำนักงานคดีที่อยู่ในเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยในส่วนกลางนั้นส่งถึงอธิบดีอัยการในส่วนภูมิภาคส่งถึงสำนักงานอัยการจังหวัดหรือสำนักงานอัยการคดีศาลแขวงในกรณีที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน

๓๐๐,๐๐๐ บาท มีบางกรณีที่หน่วยงานตัวความไม่รู้จะส่งไปที่ไหน จึงส่งไปสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อให้อัยการสูงสุดสั่งการต่อไปนั้น การไม่ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งเรื่องนั้นโดยตรงย่อมทำให้เกิดความล่าช้าอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานของรัฐได้

ความประสงค์ของตัวความ ผู้ส่งในหนังสือนำเสนอจะระบุไว้ให้โดยชัดแจ้ง โดยในกรณีขอให้ว่าต่างนั้นต้องระบุให้ชัดแจ้งว่า ตัวความประสงค์ให้ฟ้องใคร ในฐานะใดตามมูลหนี้ใด พร้อมจำนวนเงินที่ประสงค์จะให้เรียกฟ้อง ซึ่งเป็นส่วนที่พนักงานอัยการจะดูเป็นสิ่งแรกเลยเพื่อดำเนินการสั่งคดีให้ถูกต้องตามความประสงค์ของตัวความ และยังคงต้องดูด้วยว่าตามหนังสือนำเสนอ นั้น หากประสงค์จะให้มีการฟ้องใครบ้าง จะต้องระบุมาให้ชัดเจนในคราวเดียวกัน กรณีขอให้ว่าต่างฟ้องบุคคลหลายคนหรือหลายรายในมูลความแห่งคดีซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น ฟ้องขับไล่ผู้เช่าหลายคนหรือหลายรายตามสัญญาเช่าคนละฉบับกันไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันหรือฟ้องเรียกเงินกู้จากลูกหนี้หลายคนหลายรายในสัญญาฉบับกันไม่เกี่ยวข้องกันต้องแยกฟ้องเป็นรายคดีไป จะต้องแยกส่งเป็นรายสำนวนมา เนื่องจากว่ามูลความแห่งคดีไม่เกี่ยวข้องกันพอที่จะชี้ขาดตัดสินด้วยกันได้ จะไม่นำส่งมาในเรื่องเดียวกันต้องแยกส่งเป็นราย ๆ คดีไป นอกจากนี้ยังจะต้องสรุปข้อเท็จจริงโดยย่อและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาโดยพร้อมเพรียงกันด้วย ส่วนกรณีขอให้แก้ต่างนั้นก็จะต้องระบุให้ชัดเจนเช่นกันว่าขอให้แก้ต่างให้กับจำเลยใดบ้าง พนักงานอัยการก็ต้องระบุให้ถูกต้อง นอกจากนี้ก็ต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องมาด้วยโดยระบุให้ชัดเจนว่ารับหมายเมื่อวันที่เท่าไรรับมาโดยวิธีใด เช่น รับโดยมีผู้ลงชื่อรับหมายโดยวิธีปิดหมายหรือได้รับหมายทางไปรษณีย์ ซึ่งตรงนี้มีกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำให้การตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่นลงชื่อรับหมาย มีกำหนดระยะเวลา ๑๕ วัน ปิดหมาย ๓๐ วัน รับหมายทางไปรษณีย์ ๑๕ วัน เป็นต้น

การสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี ในกรณีที่รับการจะส่งเรื่องมาแล้ว คดีใกล้ครบกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การแล้วแต่หน่วยงานตัวความยังไม่สามารถส่งเรื่องได้ทันยังรวบรวมเอกสารอะไรไม่เสร็จ ให้จำเลยในคดีคตินั้นใครเป็นจำเลยให้จำเลยท่านนั้นยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำให้การไปก่อนโดยขอเพียงแค่ครั้งเดียวแล้วรีบส่งมายังสำนักงานอัยการเพื่อพิจารณาโดยด่วน ในกรณีแก้ต่างและฟ้องแย้งตัวความจะต้องระบุให้ชัดเจนในหนังสือนำเสนอเลยว่า เมื่อแก้ต่างแล้วตัวเองมีสิทธิเรียกร้องอะไรที่จะเรียกเข้ามาในคดีนี้ จะต้องแจ้งความจำนงว่าขอให้ฟ้องแย้งด้วยเหตุอะไร เป็นเงินจำนวนเท่าไร โดยฟ้องแย้งโจทก์รายใดทุนทรัพย์เท่าไร และรวบรวมพยานหลักฐานและสรุปข้อเท็จจริงพร้อมส่งพยานหลักฐานให้พนักงานอัยการดำเนินการให้ทันภายในกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การ แต่หากดำเนินการไม่ทันนั้น ยื่นมาภายหลังได้แต่จะต้องฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่งจะฟ้องแย้งรวมมาในคดีนี้ไม่ได้ กรณีที่หน่วยงานที่ถูกฟ้องไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล เช่น ฟ้องจำเลย แต่ตัวจำเลยนั้นเป็นส่วนราชการที่ยังไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลต้องดำเนินการอย่างไร และจะต้องอยู่ในฐานะที่เป็นจำเลยด้วย วิธีการที่สามารถดำเนินการได้คือหัวหน้าส่วนราชการที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจยื่นคำร้องขอแสดงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้ศาลทราบและขอให้ศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้เองหรือหากหน่วยงานประสงค์จะให้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการก็สามารถทำได้โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเป็นผู้ส่งเรื่อง

กรณีหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน

ให้ฝ่ายที่ประสงค์จะเรียกร้องดำเนินการตามข้อ ๑๑ และ ๑๒ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี พ.ศ.๒๕๖๑ โดยแจ้งข้อโต้แย้งสิทธิไปยังคู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องโดยระบุให้ทราบถึงข้อเท็จจริงและข้อเรียกร้อง หากคู่กรณีที่ถูกร้องเห็นว่า มีพยานหลักฐานว่าตนต้องรับผิดชอบและไม่ติดใจโต้แย้งในเรื่องจำนวนค่าเสียหาย ให้คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องดำเนินการตามข้อเรียกร้อง แต่ในกรณีที่ข้อพิพาทไม่อาจยุติได้ภายในกำหนดเวลาอันควร ให้เสนอข้อพิพาทไปยังสำนักงานการยุติการดำเนินคดีแพ่งและอนุญาโตตุลาการสำนักงานอัยการสูงสุด ภายในอายุความ เพื่อมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดตามข้อเรียกร้องในข้อพิพาทหากคู่กรณีไม่เห็นพ้องด้วยกับคำวินิจฉัยของอัยการสูงสุด ให้ข้อเสนอข้อพิพาทต่อคณะกรรมการชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี เพื่อพิจารณาชี้ขาดต่อไป ในกรณีนี้ยังมีข้อยกเว้นกล่าวคือกรณีหน่วยงานตามมาตรา ๑๔(๕) เช่นธนาคารถูกฟ้องเป็นจำเลยที่ ๒ ในฐานะผู้ค้ำประกัน ในกรณีแบบนี้หากแยกฟ้องไปบางครั้งอาจจะไม่สะดวก ซึ่งกรณีนี้หากเป็นการฟ้องผู้ค้ำประกันให้รับผิดชอบหนี้ผู้ประกอบการความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันนั้น เป็นไปตามลูกหนี้ชั้นต้นอยู่แล้ว ในเรื่องนี้คณะกรรมการฯ เคยมีมติว่า ไม่ต้องส่งมาให้ชี้ขาดสามารถฟ้องผู้ค้ำประกันเป็นจำเลยที่ ๒ ได้เลย กรณีคำวินิจฉัยคณะกรรมการฯ จะมีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกนั้น ไม่อาจไม่รับวินิจฉัยได้ และการส่งเรื่องเข้ามามีผลเกี่ยวกับอายุความ แม้ว่าการส่งเรื่องเข้ามาแล้วตามระเบียบไม่ให้คู่ความแต่ละฝ่ายยกเรื่องอายุความขึ้นต่อสู้ แต่หากเป็นเรื่องที่คณะกรรมการฯ ไม่รับวินิจฉัยแล้ว หากนำคดีไปฟ้องต่อศาลนั้น อายุความยังคงเป็นไปตามหลักกฎหมายทั่วไปอยู่

เอกสารที่จะต้องนำส่งพร้อมหนังสือขอให้ดำเนินคดี

เอกสารที่ต้องนำส่งนั้นก็แยกเป็นกรณีว่าต่าง และแก้ต่างกรณีว่าต่างนั้นเอกสารที่ต้องนำส่งได้แก่

๑. พยานหลักฐานของผู้ฟ้องซึ่งแน่นอน หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟ้องคือหลักฐานแสดงฐานะการเป็นนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลของหน่วยงานที่ขอให้ดำเนินคดี ซึ่งในกรณีที่หน่วยงานผู้ส่งเป็นรัฐวิสาหกิจที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด จะต้องส่งทะเบียนผู้ถือหุ้นที่แสดงข้อเท็จจริงว่ามีหน่วยงานของรัฐถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ด้วย เพื่อให้เห็นว่ามีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณเป็นต้น

๒. ใบแต่งตั้งทนายความ ใบแต่งตั้งทนายความที่ส่งมานี้ต้องลงนามโดยผู้แทนนิติบุคคล พร้อมคำสั่งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและสำเนาบัตรประจำตัวของผู้แต่งตั้งทนายความ กรณีมีการมอบอำนาจ จะต้องแนบหนังสือมอบอำนาจหรือคำสั่งมอบให้ปฏิบัติราชการแนบมาด้วยพร้อมคำสั่งที่เกี่ยวข้อง ส่งมาจำนวนอย่างน้อย ๒ ชุด

๓. บันทึกสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาด้วย

๒. หลักฐานของผู้ที่จะถูกฟ้องได้แก่หลักฐานแสดงฐานะการเป็นนิติบุคคล กรณีที่จำเลยนั้นเป็นนิติบุคคลรวมถึงหลักฐานแสดงว่าใครเป็นผู้แทนนิติบุคคลนั้น ๆ ด้วย เช่นหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือและสำเนารายการทะเบียนราษฎร์ซึ่งแสดงภูมิลำเนาของบุคคลที่จะถูกฟ้อง

ซึ่งตรงนี้จะมิตผลต่อการสงหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องในกรณีที่ถูกฟ้องถึงแก่ความตายต้องสงสำเนามรณบัตรมาและพร้อมทั้งหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานรับทราบถึงการตายของลูกหนี้ดังกล่าวเมื่อใด รวมถึงต้องแสดงหลักฐานบัตรประจำตัวประชาชนและแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎรของผู้เป็นทายาทผู้จัดการมรดกของผู้ตายซึ่งเป็นลูกหนี้สงเข้ามาด้วย ผลการตรวจสอบสถานการณ์ล้มละลายของลูกหนี้ที่จะถูกฟ้อง เนื่องจากหากลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือล้มละลายการดำเนินการชำระหนี้จะต้องเป็นไปตามกฎหมายล้มละลายจะมิตำเนินคดีในส่วนแบ่งไม่ได้

กรณีแก่งต่าง ได้แก่ หมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ใบแต่งทนายความที่จำเลยลงนาม คำสงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง สำเนาบัตรประจำตัวของผู้แต่งตั้งทนายความและกรณีมอบอำนาจต้องแนบหนังสือมอบอำนาจและคำสงที่เกี่ยวข้องมาด้วยจำนวน ๒ ชุด เช่นเดียวกัน พร้อมทั้งสรุข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องด้วย

การตั้งผู้ประสานคดี เป็นสิ่งที่จะต้องระบุไว้ท้ายหนังสือสงมอบหน่วยงานตัวความจะต้องตั้งผู้ประสานคดีโดยจะต้องระบุชื่อผู้ประสานคดีพร้อมหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ไว้ในหนังสือสงนำด้วย การตั้งผู้ประสานคดี ควรตั้งนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างพนักงานอัยการกับหัวหน้าส่วนราชการและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมถึงพยานบุคคลภายนอกด้วย

วิธีการสงเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการ

หน่วยงานตัวความควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ในสังกัดนำเรื่องมาสงพร้อมกับเอกสารที่เกี่ยวข้องไปสงแก่พนักงานอัยการยังสำนักงานอัยการที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเร่งด่วน เช่น คดีใกล้ขาดอายุความหรือใกล้ครบกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การ ผู้ประสานคดีจะต้องนำเรื่องไปสงด้วยตนเองพร้อมกับรอบพบพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบสำนวนเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงที่จำเป็นในการจัดทำคำฟ้องคำให้การด้วย

การพิจารณาว่าจะสงเรื่องไปยังสำนักงานอัยการใด ให้พิจารณาจากกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาล และประเภทของคดีดังต่อไปนี้

๑. พิจารณาเขตอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ และมาตรา ๔ ทวิ เช่น ภูมิลำเนาจำเลย สถานที่ที่มูลคดีเกิด สถานที่อันเป็นที่ตั้งทรัพย์ แล้วก็สงเรื่องไปยังสำนักงานอัยการที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งในเขตศาลนั้นโดยตรง

๒. พิจารณาเขตอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมีทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาทอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง หน่วยงานตัวความต้องสงเรื่องไปยังสำนักงานคดีศาลแขวงหรือสำนักงานอัยการคดีศาลแขวงจังหวัดแล้วแต่กรณี สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่าสามแสนบาทหรือคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดหรือศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี และอื่น ๆ หน่วยงานตัวความก็จะต้องสงเรื่องไปยังสำนักงานอัยการ ที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งในเขตอำนาจศาลนั้นโดยตรง

๓. กรณีเป็นคดีผู้บริโภคมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๕๑ หากหน่วยงาน
ตัวความอยู่ในฐานะผู้ประกอบการและประสงค์จะฟ้องคดีผู้บริโภคผู้ประกอบการสามารถฟ้องผู้บริโภคต่อศาลที่
ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๕๑
มาตรา ๑๗ หน่วยงานตัวความจึงต้องส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น
ทั้งนี้ก็ต้องดูจำนวนทุนทรัพย์ด้วยว่าอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวงด้วยหรือไม่ต่อไป

การดำเนินการก่อนและหลังการยื่นคำฟ้องคำให้การ

ในการดำเนินการก่อนยื่นคำฟ้อง ยื่นคำให้การและฟ้องแย้ง ขั้นตอนแรกที่จะต้องดำเนินการก็คือ
การดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องใบแต่งตั้งนาย ใบแต่งตั้งนายนั้นต้องใช้แบบพิมพ์ใบแต่งตั้งนายของ
ศาลยุติธรรม กรณีที่มีการมอบอำนาจให้ลงนามในใบแต่งตั้งนายโดยระบุตำแหน่งให้ส่งสำเนาคำสั่งการดำรง
ตำแหน่งของผู้รับมอบอำนาจมาด้วย ข้อความในใบแต่งตั้งนายก็ควรมีข้อความระบุนายละเอียดและครบถ้วน
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๖๒ ในกรณีว่าต่างนั้น ยังไม่ต้องกรอกชื่อคู่ความ ไม่ต้องกรอก
ในใบแต่งตั้งนาย เนื่องจากพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีก่อนว่าจะยื่นฟ้องจำเลย
ได้ครบทุกรายตามที่หน่วยงานตัวความแจ้งความประสงค์มาด้วยหรือไม่ ในกรณีคู่ความหลายรายให้ใช้ใบละคน
๑ ใบต่อ ๑ คน กรณีคู่ความคนเดียวแต่ตั้งทนายหลายคนก็ต้องแยกใบแต่งตั้งนายความเป็นรายบุคคลเช่นกัน
เนื่องจากว่าศาลจะพิจารณาคณะสมมติของทนายความแต่ละคนว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะอนุญาตให้เป็นทนาย
ได้หรือไม่ และในกรณีที่คู่ความเป็นคณะกรรมการและถูกฟ้องเป็นรายบุคคลกรรมการแต่ละคนที่ถูกฟ้องจะต้อง
แต่งตั้งทนายความทุกคน แต่กรรมการแต่ละคนอาจจะมอบอำนาจให้บุคคลใด บุคคลหนึ่ง อาจจะเป็นประธาน
กรรมการหรือเลขานุการก็ได้ให้มีอำนาจดำเนินคดีแทนคณะกรรมการแล้วผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งผู้ได้รับมอบอำนาจนั้น
ก็มีอำนาจลงลายมือชื่อในใบแต่งตั้งทนายความได้เพียงคนเดียว หากไม่มีการมอบอำนาจคณะกรรมการก็ต้องลง
นามในใบแต่งตั้งทุกคน ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ หากมีการมอบอำนาจจะต้องนำส่งหนังสือมอบอำนาจมาให้ด้วย
ใบแต่งตั้งทนายความของหน่วยงานตัวความที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อศาลไปแล้ว หากแม้ว่าต่อมาผู้ลงนามใน
ใบแต่งตั้งทนายพ้นจากตำแหน่ง ไม่ว่าจะเพราะเหตุโยกย้าย ครบวาระ หรือเกษียณอายุราชการ หรือถึงแก่
ความตาย ไม่ต้องจัดทำใบแต่งตั้งทนายมาขึ้นใหม่ เพราะว่าถือว่าใบเดิมที่ยื่นไปในขณะที่มีอำนาจครบถ้วนบริบูรณ์นั้น
ยังคงใช้ได้ ก่อนฟ้องคดี หากมีการเปลี่ยนตัวผู้มีอำนาจลงนามในใบแต่งตั้งทนาย อันนี้จะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการ
ทราบพร้อมกับส่งใบแต่งตั้งทนายความใบใหม่มาให้ก่อนยื่นฟ้องต่อศาล ดังนั้นก่อนยื่นคำฟ้อง คำให้การ หรือ
คำคู่ความใด ๆ ต่อศาล จะต้องตรวจสอบเสมอว่า ใบแต่งตั้งทนายนั้น ผู้ลงนามยังคงมีอำนาจอยู่หรือไม่

เงินค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง หน่วยงานผู้ส่งเรื่องจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ
ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เงินค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในหนึ่งคดี
ประกอบด้วย

๑. ค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น ค่าขึ้นศาลตามทนายทรัพย์
คำนำหมาย คำป่วยการ คำพาหนะพยาน ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เช่นช ค่าใช้จ่ายในการทำแผนที่พิพาท เหล่านี้
เป็นต้น

๒. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งหมดในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา เช่น ค่าขึ้นศาล หรือคำนำหมาย
ในชั้น อุทธรณ์ ฎีกา

๓. ค่าฤชาธรรมเนียมที่ต้องใช้แทนแก่คู่ความอีกฝ่ายตามคำพิพากษา ค่าธรรมเนียมในส่วนนี้จะ
เกิดขึ้น หากมีการแพ้คดีและศาลมีคำพิพากษาให้ชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งปกติแล้วในการยื่น
อุทธรณ์ หรือยื่นฎีกาจะมีค่าฤชาธรรมเนียมหลัก ๆ อยู่ ๒ ส่วน คือ

(๑) ค่าขึ้นศาลตามจำนวนทนายทรัพย์ที่เรียกร้องในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาและค่าฤชา
ธรรมเนียมใช้แทนตามคำพิพากษากรณีแพ้คดี ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนในส่วนนี้ขอทุเลาการบังคับคดีไม่ได้
และจะต้องวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์ หรือฎีกา หากไม่วางศาล ศาลจะไม่รับอุทธรณ์ได้ทันที โดยไม่ต้องแจ้งให้
ตัวความนำมาวางก่อนเหมือนค่าขึ้นศาลด้วย การส่งค่าธรรมเนียม ให้ส่งเมื่อพนักงานอัยการรับว่าต่างแล้ว
และมีหนังสือแจ้งให้ส่งเงินค่าธรรมเนียม ไม่ต้องนำส่งมาตั้งแต่ในครั้งแรก พร้อมหนังสือนำส่ง เพราะว่าตอนนั้น
ค่าฤชาธรรมเนียมอาจจะยังไม่ยุติว่าเป็นค่าขึ้นศาลเป็นจำนวนเท่าไร แต่ในกรณีเร่งด่วน พนักงานอัยการอาจ
ประสานให้ตัวความนำเงินค่าธรรมเนียมไปชำระต่อศาลโดยตรงในวันฟ้องได้ ในการส่งจ่ายเช็คของแต่ละศาลก่อน
ว่าต้องส่งจ่ายเข้าบัญชีในนามใด ในกรณีเงินที่หน่วยงานตัวความนำมาส่งให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นเงินนอก
งบประมาณแผ่นดิน ให้ระบุไว้ในหนังสือนำส่งเงินค่าธรรมเนียมด้วยว่า เป็นเงินนอกงบประมาณเพื่อที่ว่าเมื่อ
คดีเสร็จสิ้นแล้วสำนักงานอัยการสูงสุดจะได้จัดส่งเงินค่าธรรมเนียมเหลือจ่ายคืน หากเป็นเงินงบประมาณ
สำนักงานอัยการสูงสุดก็จะส่งคืนคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว หน่วยงานตัวความมีหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา
นั้น นำเงินมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่และขอรับเงินค่าขึ้นศาลดังกล่าวคืนจากศาลเอง
กรณีนี้ ณ ปัจจุบันนี้ไม่อาจมอบฉันทะให้พนักงานอัยการรับเงินจากศาลแทนตัวความได้แล้ว เนื่องจากว่า
ศาลจะโอนเงินเข้าบัญชีของคู่ความในคดีโดยตรงเท่านั้น หากเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาวางศาลมีส่วนที่เป็น
ค่าฤชาธรรมเนียมที่จะต้องส่งกลับคืนเป็นรายได้แผ่นดินในนามสำนักงานอัยการสูงสุดหรือเป็นเงินค่าทนายความ
รวมอยู่ด้วย หน่วยงานตัวความต้องแยกกันเงินส่วนดังกล่าว แล้วส่งกลับไปยังสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการ
ตามระเบียบต่อไป ซึ่งวิธีการเป็นดังต่อไปนี้ กรณีหน่วยงานตัวความเป็นราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาค
หน่วยงานดังกล่าวจะต้องส่งเงินเฉพาะในส่วนที่เป็นค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายใช้แทนหรือค่าขึ้นศาล
ที่ศาลสั่งคืนและเงินค่าทนายความคืนไปยังสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อสำนักงานอัยการสูงสุดจะได้นำเงินค่าฤชา
ธรรมเนียมนั้นส่งคืนคลังเป็นรายได้แผ่นดินในนามสำนักงานอัยการสูงสุดตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่
๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๘ สำหรับหน่วยงานตัวความที่ไม่ใช่ราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคให้ส่งเงินกลับคืน
สำนักงานอัยการสูงสุดเฉพาะส่วนที่เป็นเงินค่าทนายความ

การดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติหรือตามที่สัญญากำหนดก่อนส่งเรื่อง ก่อนส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการ หากมีขั้นตอนตามกฎหมายที่จะต้องดำเนินการก่อนจึงจะเกิดสิทธิในการฟ้องคดีให้หน่วยงานตัวความนั้นดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อน แล้วค่อยส่งเรื่องมายังพนักงานอัยการ เพราะเรื่องดังกล่าวส่วนมากก็จะเกี่ยวกับอำนาจฟ้อง เช่น การบอกกล่าวจำนองก่อนฟ้องคดี การบอกกล่าวทวงถามให้ผู้ค้ำประกัน

ชำระหนี้ภายใน ๖๐ วัน นับจากวันผิดนัด การบอกเลิกสัญญาเฉพาะกรณีที่ต้องมีการบอกเลิกสัญญา การดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ เมื่อได้ดำเนินการแล้วหากยังจะต้องมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล จึงส่งเรื่องกลับมาให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไป

การตรวจสอบสถานภาพการล้มละลายของลูกหนี้

บุคคลหรือนิติบุคคลที่หน่วยงานตัวความประสงค์จะให้ฟ้องอาจมีการขอฟื้นฟูกิจการตามสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันนี้หรืออาจถูกบุคคลอื่นฟ้องให้เป็นบุคคลล้มละลายได้ตลอดเวลา หากลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ต้องไปขอรับชำระหนี้ตามกระบวนการของกฎหมายล้มละลาย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานตัวความที่จะต้องตรวจสอบสถานภาพของบุคคลดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา โดยก่อนส่งเรื่อง ตรวจสอบก่อนส่งเรื่อง ก่อนยื่นฟ้อง แม้แต่ขณะที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลก็ยังคงต้องตรวจสอบอยู่จนกว่าการดำเนินคดีจะถึงที่สุด หากหน่วยงานตัวความเป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งต้องมีการบังคับคดีก็จะต้องตรวจสอบจนกว่าการบังคับคดีจะเสร็จสิ้น สำหรับการตรวจสอบข้อมูลบุคคลล้มละลายนั้นสามารถตรวจสอบด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์ของกรมบังคับคดีและสามารถสืบค้นข้อมูลราชกิจจานุเบกษาว่าได้ประกาศเผยแพร่คำสั่งเป็นครั้งแรกเมื่อใดได้จากเว็บไซต์ของราชกิจจานุเบกษา เมื่อตรวจสอบพบว่าบุคคล หรือนิติบุคคลที่เป็นลูกหนี้ยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการและศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการหรือถูกบุคคลอื่นฟ้องล้มละลายให้หน่วยงานตัวความดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. กรณีลูกหนี้ขอฟื้นฟูกิจการให้ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งผู้ทำแผน

๒. กรณีลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายให้ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

๓. หากเรื่องอยู่ระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการหรือระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ให้รวบรวมเอกสารคำสั่งศาลส่งพนักงานอัยการที่มีอำนาจดำเนินคดีแพ่งโดยด่วนที่สุด แต่หากอยู่ระหว่างการบังคับคดีให้ส่งไปยังสำนักงานการบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด

ส่วนเรื่องการหารือการขอหารือหน่วยงานตัวความต้องพิจารณาก่อนส่งเรื่องว่าเป็นข้อหารืออยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานใดและส่งเรื่องไปยังสำนักงานนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า กล่าวคือกรณีเป็นข้อหารือที่ขอหารือจะขอให้ว่าต่างหรือแก้ต่างสำนักงานคดีที่รับผิดชอบดำเนินคดีแพ่งจะเป็นผู้ตอบข้อหารือในนามของสำนักงานคดีนั้น ๆ แต่หากเป็นกรณีเป็นข้อหารือที่ไม่มีการขอให้ว่าต่างหรือแก้ต่างเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานที่ปรึกษากฎหมายอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานที่ปรึกษากฎหมายเป็นผู้ตอบในนามของสำนักงานอัยการสูงสุด

การดำเนินการหลังยื่นคำฟ้อง คำให้การ หรือฟ้องแย้ง เมื่อมีการยื่นคำฟ้อง คำให้การหรือ คำคู่ความต่อศาลไปแล้ว อาจเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เช่น กรณีแรกส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ไม่ได้ จะต้องดำเนินการอย่างไร ก็เป็นหน้าที่ของตัวความ หากเจ้าหน้าที่ศาลไม่สามารถส่งหมายเรียกและสำเนา คำฟ้องให้แก่จำเลยได้ เนื่องจากหาบ้านไม่พบหรือไม่มีตัวบ้านอยู่แล้วตามภูมิลำเนาที่ยื่นฟ้อง ผู้ประสานคดีก็ต้อง ไปตรวจสอบข้อเท็จจริงและจัดทำแผนที่ตั้งของบ้านอันเป็นภูมิลำเนาของจำเลยหรือตรวจสอบภูมิลำเนาอื่น ๆ ของ จำเลยเพื่อเป็นข้อมูลให้พนักงานอัยการแถลงศาลต่อไป

การเตรียมพยานบุคคลเพื่อเบิกความต่อศาล ก่อนนำพยานบุคคลเข้าเบิกความต่อศาล ผู้ประสาน คดีมีหน้าที่ประสานงานกับพยานให้มาพบพนักงานอัยการเพื่อทบทวนข้อเท็จจริง ส่งเอกสารเพิ่มเติม ประเด็น ในคดี แนวทางการเบิกความ และตรวจสอบ บันทึกข้อความแทนการสืบพยาน รวมถึงตรวจสอบพยานหลักฐาน ก่อนส่งศาลด้วย

การตามประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ในกรณีที่พยานที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์นำเข้าสู่ สืบ ภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และศาลอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลที่พยานมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจ พนักงาน อัยการอาจตามประเด็นไป หรือส่งประเด็นไปให้พนักงานอัยการในสำนักงานคดีอื่นช่วยสืบพยานในบางประเด็น ก็ได้ ในการตามประเด็นไปว่าความดังกล่าวผู้ประสานอาจต้องประสานในการจัดหายานพาหนะในการเดินทาง ให้แก่พนักงานอัยการและติดต่อประสานกับพยานที่จะนำเข้าสู่สืบด้วย ในกรณีที่พยานของหน่วยงานตัวความเอง

การทำแผนที่พิพาทในคดีพิพาทเกี่ยวกับคดีที่ดิน คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีคำขอหรือศาลอาจ มีคำสั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดทำแผนที่พิพาทเพื่อประกอบการพิจารณาคดี หน่วยงานตัวความต้องมอบอำนาจให้ เจ้าหน้าที่ไปร่วมนำชี้ที่พิพาท นำชี้เขตที่ดิน หรือสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน ต้นไม้ หรือสิ่งอื่นใด บนที่ดิน ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อคดีตามนัดและจะต้องวางเงินค่าใช้จ่ายตามคำสั่งศาลด้วย ขึ้นอยู่กับศาลจะมีคำสั่งให้ใครเป็น คนวางเงิน ก็ดำเนินการตามคำสั่งศาลนั้น ๆ

การเผชิญสืบในคดีที่คู่ความมีความจำเป็นขอให้ศาลตรวจสอบบุคคล วัตถุ สถานที่ ซึ่งนำมาให้ ตรวจสอบในศาลไม่ได้ ศาลมีอำนาจที่จะออกไปเผชิญสืบตรวจสอบนอกศาลได้ ในการเผชิญสืบนั้น หน่วยงาน ตัวความต้องจัดหายานพาหนะมารับส่งพนักงานอัยการ หรือศาลและจัดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือรู้เห็นในเรื่อง ดังกล่าวไปร่วมเผชิญสืบกับพนักงานอัยการในวันนัดด้วย เพราะว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงนี้จะสามารถตอบคำถามหรือให้ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีได้

หากมีการเปลี่ยนแปลงฐานะของหน่วยงานตัวความเกิดขึ้นในระหว่างคดีหรือระหว่าง การ ดำเนินคดีของพนักงานอัยการหน่วยงานตัวความที่เป็นรัฐวิสาหกิจ หากภายหลังที่พนักงานอัยการยื่นคำฟ้องหรือ คำให้การแล้ว แล้วต่อมามีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นจนเหตุให้ไม่อยู่ในฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจที่พนักงานอัยการ มีอำนาจดำเนินคดีได้อีกต่อไป ให้หน่วยงานตัวความแจ้งพนักงานอัยการทราบพร้อมส่งหลักฐานที่เกี่ยวข้องทันที เนื่องจากกรณีดังกล่าวมีผลต่ออำนาจของพนักงานอัยการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

การรวบรวมเอกสารหลักฐานแต่ละประเภทคดี

เอกสารที่จะต้องมีการจัดทำสำหรับคดีทุกเรื่อง ประการแรกคือสรุปข้อเท็จจริงความเป็นมาของคดี เริ่มจากฐานะทางกฎหมายของหน่วยงานตัวความ มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอะไร มีอำนาจหน้าที่อย่างไรพร้อมแนบเอกสารมาประกอบ นิติสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นในคดีนั้น ๆ การโต้แย้งสิทธิและข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เหตุที่ทำให้เกิดอำนาจฟ้องหรือเหตุที่ถูกฟ้อง เหตุแห่งการต่อสู้คดี โดยทั้งหมดนี้อ้างกฎหมาย ระเบียบมติ คณะรัฐมนตรี หรือข้อสัญญาที่คู่กรณีปฏิบัติไม่ถูกต้อง ให้ชัดเจนเรียงตามลำดับเวลา ประการต่อมา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือข้อที่ประสงค์จะเรียกร้องว่าประสงค์จะเรียกเงินเป็นเงินจำนวนเท่าไร หรือมีความเสียหายอะไร พร้อมแนบสำเนากฎหมายระเบียบมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ตามที่อ้างในสรุปข้อเท็จจริงมาให้ครบถ้วน ประการต่อมา รายละเอียดชื่อพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สามารถชี้แจงข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ และเอกสารหลักฐานในคดีในส่วนเอกสารหลักฐานในคดีให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ต้นฉบับให้เก็บไว้ที่ตัวความก่อนให้ส่งมาแต่สำเนาเพื่อพิจารณาก่อน สำเนาขอให้เป็นฉบับที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรับรองความถูกต้อง ในตอนฟ้องจะต้องใช้สำเนาหลายชุดผู้ประสานคดีอาจจะรับรองสำเนาถูกต้องไปก่อนได้แต่ว่าตอนสืบพยานจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รับรองทุกแผ่นเพื่อใช้ในการเบิกความต่อศาล ถ้าเอกสารปิดอาคารแสดมบีให้ถ่ายให้ปรากฏอาคารแสดมบีที่ขีดฆ่าไว้ด้วยซึ่งกรณีนี้จะต้องเช็กกับกฎหมายเพราะว่าส่วนราชการจะได้รับยกเว้นไม่ต้องปิดอาคารตามประมวลรัษฎากร ส่วนหน่วยงานที่ไม่ได้รับยกเว้นก็ต้องติดอาคารแสดมบีและขีดฆ่ามาพร้อมถ่ายสำเนาให้ติดอาคารแสดมบีที่ขีดฆ่านั้นมาให้ครบถ้วนก่อน กรณีเป็นเอกสารมหาชน เช่น โฉนดที่ดิน ให้ส่งสำเนาซึ่งรับรองความถูกต้องโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการทำหรือเก็บรักษากรณีเป็นโฉนดที่ดิน ให้คัดสำเนาที่เจ้าพนักงานที่ดินรับรองความถูกต้องมาให้พนักงานอัยการ ซึ่งตรงนี้จะมิประโยชน์ในการได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าให้ถือว่าเป็นต้นฉบับที่ให้อือว่าเอกสารนั้นแท้จริงแล้วถูกต้อง

ในการส่งพยานเอกสาร นั้น ให้ส่งเพียงแค่ ๑ ชุดก่อน และค่อยจัดส่งเพิ่มเติมภายหลังจากที่พนักงานอัยการแจ้ง จำนวนสำเนาของเอกสารให้ดำเนินการดังนี้

ชุดที่ ๑ เป็นเอกสารสำหรับพนักงานอัยการ สำหรับติดสำนวน ๑ ชุด ใช้ในการสืบพยาน ๑ ชุด แนบท้ายคำฟ้อง หรือคำให้การ ๑ ชุด และสำหรับคู่ความอีกฝ่ายคนละ ๑ ชุด โดยตามจำนวนของคู่ความอีกฝ่าย ถ้าหากคู่ความมีคนเดียว จะใช้สำเนาทั้งหมด ๔ ชุดส่วนเอกสารแสดงฐานะของคู่ความจะต้องนำส่งเข้ามาด้วย ต่อมาคือ การตรวจสอบสภาพการล้มละลายของลูกหนี้ นี้ก็เป็นเอกสารที่จะต้องมียู่ทุกสำนวน หนังสือมอบอำนาจให้ดำเนินคดีคำสั่งมอบให้ปฏิบัติราชการคำสั่งแต่งตั้งการดำรงตำแหน่งของผู้มอบอำนาจ และของผู้รับมอบอำนาจและหลักฐานบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับมอบอำนาจทั้งหมดนี้จำนวน ๒ ชุด บัญชีเอกสารในการนำส่งเอกสารนั้น ให้ระบุเอกสารที่จะนำส่งพนักงานอัยการว่า เอกสารที่นำส่งนั้นมีรายการใดบ้าง เพื่อต่อการตรวจสอบ

เมื่อพนักงานอัยการกำหนดวันยื่นฟ้องแล้ว ให้ส่งแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎร์ กรณีฟ้องบุคคลธรรมดา หรือส่งหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลกรณีฟ้องนิติบุคคลขอให้เป็นฉบับที่เจ้าหน้าที่หรือนายทะเบียนออกให้ไม่เกิน ๑ เดือนเพราะว่าหากเวลานานกว่านั้นอาจจะมีกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงย้ายที่อยู่ซึ่งอาจส่งผลให้เราจะต้องนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องใหม่เสียค่าใช้จ่ายในการนำหมายอีกครั้งหนึ่งและที่สำคัญทำให้คดีนั้นยืดเวลาออกไป เอกสารและหลักฐานที่จะจัดส่งพนักงานอัยการนั้นควรจัดทำสำเนาเอกสารไว้ที่ตัวความด้วย ๑ ชุดเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจชั้นอุทธรณ์ฎีกาเมื่อคดีเสร็จสิ้น

พยานหลักฐานเอกสารที่ต้องรวบรวมส่งพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแต่ละประเภท

๑. คดีผิดสัญญา

ในคดีผิดสัญญานั้นเอกสารที่สำคัญและจำเป็นมากที่สุด สัญญาที่พิพาทพร้อมเอกสารแนบท้ายสัญญา กรณีเป็นสัญญาเป็นภาษาต่างประเทศนั้น ให้ส่งคำแปลโดยมีผู้รับรองคำแปลมาด้วยแต่อาจจะยังไม่จำเป็นต้องส่งทั้งเล่มในกรณีนี้สัญญานั้นมีความหมายมากอาจค่อยแปลและนำส่งภายหลังตามที่พนักงานอัยการระบุหน้าก็ได้ ส่วนคดีก่อสร้าง บางครั้งเอกสารแนบท้ายมีเป็นจำนวนมาก เช่น ผัง แบบก่อสร้างบางครั้งก็มีเป็นเอกสารมาเป็นกล่องใหญ่ หากมีความจำเป็นมีการผิดสัญญาที่ในส่วนใด ขอให้ย่อ หรือว่าสรุป หรือเลือกหรือคัดมาเฉพาะในส่วนที่เป็นประเด็นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

สัญญาหรือเอกสารอื่น ๆ สัญญาพิพาท เช่น สัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง พร้อมสัญญาแนบท้ายสัญญาจำนอง ถ้าเกี่ยวกับสำนักงานที่ดินขอเป็นสำเนาที่เจ้าพนักงานที่ดินรับรองความถูกต้องเท่านั้น หรือสัญญาจำนำ หนังสือบอกกล่าวแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้อง หนังสือรับสภาพหนี้เหล่านี้เป็นต้น อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับสัญญาหลัก ขอให้ให้นำส่งมาด้วย

เอกสารเกี่ยวกับเหตุที่ผิดสัญญา เช่น คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ เมื่อมีการกล่าวหาว่าอีกฝั่งหนึ่งผิดสัญญา จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แสดงว่าอีกฝั่งนั้นผิดสัญญาอย่างไร ซึ่งโดยมากส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐจะมีการตั้งคณะกรรมการเอาไว้ตรวจรับว่างานที่ส่งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตรงตาม TOR หรือไม่อย่างไร ดังนั้น ในการนำส่งจะต้องนำส่งทั้งชุด คือ บันทึกการตรวจรับพัสดุและคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ ซึ่งคณะกรรมการนั้นคือบุคคลที่จะต้องมาเบิกความต่อศาล รายงานตรวจการจ้าง รายงานการตรวจรับของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุหรือการตรวจการจ้างในส่วนการตรวจรับพัสดุ แต่ละหน่วยงานจะมีขั้นตอนที่ไม่เหมือนกัน บางครั้งอาจจะต้องมีการให้คณะเล็กนั้นตรวจงานเบื้องต้นก่อนแล้วค่อยส่งให้คณะใหญ่ ใด ๆ เหล่านี้ขอให้มีการชี้แจงกระบวนการตรวจรับพัสดุ เป็นระเบียบและขั้นตอนพร้อมแนบเอกสาร หลักฐานข้อบังคับ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการตรวจรับมาให้พนักงานอัยการด้วย นอกจากนี้หากมีการผิดสัญญาแล้ว มีการสงวนสิทธิเรียกค่าปรับเกิดขึ้น จะต้องส่งหนังสือดังกล่าว หรือเอกสารดังกล่าวมา เอกสารแสดงการหักค่าปรับจากเงินค่าจ้าง หรือสิ่งของ หนังสือบอกกล่าวทวงถามให้ปฏิบัติตามสัญญา หนังสือแจ้งยกเลิกสัญญา หนังสือบอกกล่าวการบังคับจำนอง หนังสือทวงถามผู้ค้ำประกัน หนังสือโต้ตอบระหว่างคู่กรณีทุกฉบับ พร้อมหลักฐานการรับหนังสือ หรือไปรษณีย์ตอบรับ ในกรณีเช่นนี้บางครั้งคู่ความอีกฝ่าย หรือผู้แทนของคู่ความอีกฝ่ายอาจมาลงนามรับทราบ รับ

หนังสือไปด้วยตนเอง ให้ส่งสำเนาพร้อมการลงลายมือชื่อมาด้วย หากเป็นการส่งทางไปรษณีย์ ให้ส่งไปรษณีย์ที่ลงทะเบียนตอบรับ มาให้พนักงานอัยการ

เอกสารเกี่ยวกับจำนวนเงินที่เรียกให้ชดใช้และค่าเสียหาย รายการคำนวณค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ยซึ่งลงชื่อผู้จัดทำที่ลงในฐานะเป็นผู้จัดทำ ใบเสร็จรับเงินฎีกาเบิกเงิน เอกสารแสดงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ สัญญาจ้างผู้รับจ้างรายใหม่ ตลอดจนหลักฐานซึ่งแสดงที่มาของการคำนวณต่าง ๆ หลายครั้งที่หน่วยงานตัวความแจ้งความประสงค์ให้เรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการจ้างคู่สัญญารายใหม่แล้วพบว่าค่าจ้างนั้นสูงขึ้นประสงค์จะให้เรียกส่วนต่างที่สูงขึ้นนั้นโดยถือส่วนหนึ่งเป็นค่าเสียหายในเมื่อประสงค์ที่จะเรียกร้องมาสัญญาจ้างรายใหม่ก็จำเป็นจะต้องแนบมาด้วย ในกรณีค่าเสียหายเป็นเงินตราต่างประเทศให้ส่งประกาศอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันยื่นคำฟ้อง และคำนวณค่าเสียหายหรือจำนวนเงินที่เรียกร้องเป็นเงินสกุลบาทเพื่อระบุจำนวนทุนทรัพย์

หลักฐานที่ใช้พิสูจน์ว่าหน่วยงานตัวความได้รับความเสียหายจากการผิดสัญญาของคู่สัญญาเช่นหน่วยงานตัวความซื้อเครื่องมือเครื่องจักรเพื่อใช้ในการซ่อมถนนการที่ผู้ขายนั้นส่งมอบเครื่องมือล่าช้า ส่งมอบสินค้าล่าช้า หรือในที่สุดไม่ส่งของเลย ทำให้หน่วยงานตัวความเกิดความเสียหายการซ่อมถนนเป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะขาดเครื่องมือ เอกสารที่ใช้พิสูจน์ความเสียหายได้ก็คือ เอกสารในขั้นตอนการจัดซื้อ เหตุและวัตถุประสงค์ในการจัดซื้อ จำนวนถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมดและที่จะต้องซ่อมแซม เนื่องจากในกรณีที่หน่วยงานตัวความฟ้องเรียกค่าปรับจะต้องพิสูจน์ความเสียหายให้ปรากฏในชั้นพิจารณาของศาลด้วยว่า ค่าปรับที่เรียกนั้นเหมาะสมกับค่าเสียหาย หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจลดค่าปรับลงได้ แม้ว่าในสัญญาจะกำหนดจำนวนค่าปรับไว้แล้วก็ตาม แต่หากไม่สามารถนำสืบจำนวนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้นั้นศาลก็พิจารณาลดค่าปรับเนื่องจากถือเป็นค่าปรับที่สูงเกินส่วนเช่นกัน

๒. คดีละเมิด

คดีละเมิดนั้นมีทั้งละเมิดธรรมดาและละเมิดทางวิชาชีพ

เอกสารเกี่ยวกับเนื้อหาคดีซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ เช่น รายงานการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบ ละเมิด ความเห็นของหน่วยงาน หรือความเห็นของกระทรวงการคลังในการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน พร้อมวันที่ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลได้รู้ถึงการละเมิดและพึงรู้ตัวผู้ฟ้องต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ในส่วนนี้มีความสำคัญในการเริ่มต้นนับอายุความ ผู้ประสานคดีจะต้องเตรียมพยานหลักฐานและพยานที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อเท็จจริงกับพนักงานอัยการและพนักงานอัยการก็จะเป็นผู้สอบข้อเท็จจริงและต่อสู้อคดีไปตามพยานหลักฐานที่ได้รับหรือตั้งเรื่องเรียกร้องค่าเสียหาย ตามพยานหลักฐานที่เกิดขึ้น นอกจากนี้หากคดีมีสัญญาหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมูลละเมิด ควรที่จะต้องแนบมาด้วย เช่น สัญญาจ้างกรมธรรม์ประกันภัย ทะเบียนรถยนต์ โฉนดที่ดิน หรือแม้แต่หนังสือรับสภาพหนี้ กรณีเป็นเอกสารมหาชน เช่น ใบสำคัญการสมรส ใบมรณบัตร โฉนดที่ดิน ให้ส่งสำเนาฉบับที่รับรองถูกต้องโดยเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบในการจัดทำหรือรักษา เหตุผลที่จะต้องยื่นเอกสารที่รับรองสำเนาโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนี้ เนื่องจากสำเนาที่รับรองโดยพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นสามารถนำส่งต่อศาลและได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายโดยที่ไม่ต้องนำ

พยานผู้จัดทำเอกสารมาเบิกความต่อศาล หากว่าไม่มีประเด็นอื่นที่จะต้องเบิกความเกี่ยวข้อง เอกสารชั้นต่อไปคือ บันทึกรายการของบุคคลที่เกี่ยวข้องในมูลหนี้ละเมิดทั้งหมด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กรณีเป็นคดีซึ่งต้องใช้ความชำนาญทางวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น เกี่ยวกับความรู้ด้านวิศวกรรม ความรับผิดชอบทางการแพทย์ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องชี้แจงขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักวิชาพร้อมทำความเข้าใจในเหตุแห่งละเมิดมาโดยละเอียดต่อไป เป็นเอกสารแสดงความเสียหาย เช่น รายการคำนวณความเสียหาย พร้อมดอกเบี้ย นับแต่วันละเมิดจนถึงวันฟ้องซึ่งลงลายมือชื่อผู้จัดทำไว้เช่นเดียวกัน ลงลายมือชื่อเป็นผู้จัดทำ โดยไม่ต้องรับรองสำเนาถูกต้องมา เพราะว่าเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ทำขึ้น หลักฐานเกี่ยวกับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ฎีกาเบิกจ่ายเงิน ใบเสร็จรับเงิน หรือเอกสารแสดงค่าใช้จ่ายที่ได้ออกทરรองไป ใบแจ้งหนี้ ใบเสนอราคาซ่อมแซม เป็นต้น

กรณีขอให้เรียกค่าเสียหายซึ่งไม่ปรากฏเอกสารแสดงความเสียหายได้แน่นอน เช่น ความเสียหายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินเจ้าหน้าที่จะต้องชี้แจง หรือพยานจะต้องชี้แจงว่า จำนวนเงินที่ขอให้เรียกร้องนั้น อ้างอิงจากค่ามาตรฐาน หรือราคากลางตามเอกสารหรือหลักฐานใด แต่อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาให้ค่าเสียหายนี้ ศาลพิจารณาตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง กรณีขอให้แก้ต่าง ให้ตรวจสอบความเสียหายตามที่โจทก์อ้างด้วยว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ค่าเสียหายที่ควรจะเป็น ควรจะเป็นเท่าไร ค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องนั้น เมื่อเทียบแล้วกับราคามาตรฐานของทรัพย์สินที่เสียหายนั้นที่ถูกต้องควรเป็นเงินจำนวนเท่าไร หรือหลักฐานอื่นที่สามารถหักล้างข้อกล่าวอ้างตามคำฟ้องของโจทก์ได้ เช่น โจทก์อ้างว่า มีประกอบอาชีพหรือมีรายได้สูง หากโจทก์เคยเป็นลูกจ้างหรือพนักงานของจำเลย หรือหน่วยงานรัฐ ให้นำส่งเอกสารหลักฐาน เงินเดือนรายได้ของโจทก์ มาประกอบการพิจารณาด้วย นอกจากนี้ยังมีเอกสารแสดงความเสียหายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น รายงานเกี่ยวกับอุบัติเหตุ และความเสียหาย ภาพถ่ายที่เกิดเหตุ หรือสภาพความเสียหาย ใบรับรองแพทย์ หรือใบมรณบัตร เป็นต้น ประการสุดท้าย เมื่อมีเหตุละเมิดเกิดขึ้น อาจจะเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินคดีอาญา หากคดีใดมีการดำเนินคดีอาญา ให้ผู้ประสานคดีแจ้งผลการดำเนินคดีอาญา พร้อมส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาทั้งหมด ต่อพนักงานอัยการด้วย เช่น สำเนารายงานประจำวัน สำเนาคำให้การพยานชั้นสอบสวน สำเนาบันทึกรายการเกี่ยวกับคำรับสารภาพ และการชำระค่าปรับของผู้ต้องหา แผนที่เกิดเหตุ กรณีมีเหตุรถชนกัน บันทึกรายการตรวจสภาพรถยนต์ของเจ้าหน้าที่ สำเนาสรุปข้อเท็จจริง และความเห็นของพนักงานสอบสวน สำเนาคำพิพากษา (หากมี) รวมทั้งชื่อและที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ของพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อยู่ร่วมด้วยในขณะเกิดเหตุ นอกจากนี้ผู้ประสานคดีจะต้องติดตามและรายงานผลการดำเนินคดีอาญาต่อพนักงานอัยการจนกว่าคดีอาญาจะถึงที่สุด

๓. คดีกู้ยืมและบังคับจำนอง

หลักฐานเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินได้แก่ สำเนาสัญญากู้ยืมทุกหน้า โดยตรวจสอบให้มีการปิดอากรแสตมป์ให้ครบถ้วนตามกฎหมายทุกหน้า หลักฐานการได้รับเงินกู้ตามสัญญา เช่น หลักฐานการโอนเงิน หลักฐานการลงนามของผู้กู้ ซึ่งถือเป็นเอกสารสำคัญในการฟ้องคดีกู้ยืมเงิน เนื่องจากการได้รับเงินกู้เป็นการทำให้สัญญา

นั้นสมบูรณ์ หรือหลักฐานเกี่ยวกับการกดเงินจากตู้ ATM หลักฐานเกี่ยวกับหลักประกัน นอกจากนี้เกี่ยวกับสัญญา กู้ยืมแล้ว หลักฐานเกี่ยวกับหลักประกันการกู้ยืม เช่น สำเนาสัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง พร้อมสัญญาต่อท้าย สัญญาจำนอง หรือสัญญานั้นมีการจำหน่ายทรัพย์สินเป็นประกัน ให้แนบสัญญาจำหน่ายด้วย หลักฐานเกี่ยวกับการ ชำระหนี้ เช่น สำเนาใบเสร็จรับเงิน หลักฐานที่แสดงถึงการรับสภาพหนี้ การชำระหนี้บางส่วนเป็นเหตุให้อายุความ สะดุดหยุดลง บางครั้งการส่งเรื่องมาดำเนินคดีซ้ำเหมือนคดีจะขาดอายุความ แต่หากมีการชำระหนี้บางส่วน อายุความย่อมสะดุดหยุดลง ดังนั้นเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการชำระหนี้จึงมีความสำคัญในการดำเนินคดีเช่นกัน เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการบอกกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ เช่นหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ หนังสือบอก กล่าวบังคับจำนอง การบอกกล่าวให้ชำระหนี้ นั้น โดยกำหนดระยะเวลาให้ชำระหนี้ มีผลต่อการคิดเบี้ยปรับ มีผล ต่อการถือว่าลูกหนี้นั้นผิดนัด ดังนั้นจึงเป็นเอกสารซึ่งมีความสำคัญซึ่งจะต้องรวบรวม ในบางคดีอาจจะมีหนังสือ บอกกล่าวทวงถามหลายฉบับ ให้นำส่งทุกฉบับนำส่งพร้อมใบตอบรับทางไปรษณีย์ หลักฐานเกี่ยวกับยอดหนี้ค้าง ชำระ เช่น สำเนารายการคำนวณยอดหนี้ทั้งหมด โดยแสดงรายการหนี้เงินต้น ดอกเบี้ยตามสัญญา ดอกเบี้ยผิดนัด ดอกเบี้ยตามสัญญาคือดอกเบี้ยในลักษณะดอกผล ส่วนดอกเบี้ยผิดนัดนั้นเกิดขึ้นเมื่อมีการผิดนัดเท่านั้น เป็นดอกเบี้ยคนละอย่าง วันเริ่มคิดดอกเบี้ยดังกล่าวเริ่มนับตั้งแต่วันที่เท่าไรวันที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว เมื่อวันที่เท่าไร จำนวนเงินต้นที่ค้างชำระพร้อมดอกเบี้ย ค่าปรับและค่าเสียหายต่าง ๆ ที่ประสงค์จะเรียก คิดคำนวณนับแต่วันที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไปจนถึงวันฟ้องพร้อมลงลายมือชื่อผู้จัดทำเอกสาร หลักฐานเกี่ยวกับประวัติกู้ยืมเงินและผู้ค้ำประกัน ได้แก่สำเนาแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎรของผู้กู้ยืมและ ผู้ค้ำประกัน สำเนาหรือต้นฉบับหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลและรายละเอียดวัตถุประสงค์กรณีที่บริษัท เป็นผู้กู้ยืมหากพนักงานอัยการกำหนดวันยื่นฟ้องแล้วให้ส่งฉบับที่เจ้าหน้าที่หรือนายทะเบียนออกให้ไม่เกิน หนึ่งเดือน นอกจากนี้หากมีการทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้ส่งสำเนาหนังสือรับสภาพหนี้มาด้วย สำเนาบันทีก ข้อตกลงการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย หรือบันทึกยินยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยตามที่ประกาศเป็น คราว ๆ ไป สำเนาบันทีกข้อตกลงขึ้นวงเงินจำนองที่ดินเป็นประกันหากมีการจำนองด้วย และมีการเปลี่ยนแปลง วงเงินจำนอง เป็นต้น

๔. การฟ้องคดีขับไล่และเรียกค่าเสียหาย แบ่งเป็น ๒ กรณี

(๑) การฟ้องขับไล่โดยมีสัญญาเช่าหรือสัญญาอาศัย

หลักฐานที่แสดงว่าหน่วยงานนั้นมีอำนาจฟ้อง เช่น เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์โฉนดต้องมี เป็นอย่างน้อยแสดงกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองหรือ ไม่ได้เป็นเจ้าของแต่ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมาย หรือ ว่าตามคำสั่งหรือตามเอกสารใดให้อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดหาประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าตาม กฎหมาย สัญญาเช่าเป็นหลักฐาน เป็นสิ่งที่จะต้อง มี สัญญาเช่า และหลักฐานการจดทะเบียนการเช่า หากการเช่า ในคดีนั้นมีการจดทะเบียน ซึ่งส่วนใหญ่ที่เจอจะเป็นประเภทไม่จดทะเบียนแล้วก็อยู่ต่อแล้วก็เกิดสัญญาเช่าต่อไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งเป็นการหาทางออกในลักษณะนี้กันมากกว่า แผนผังแสดงตำแหน่งพื้นที่เช่าและเนื้อที่ ตารางการคำนวณค่าเช่าค้างชำระ ค่าปรับคิดคำนวณถึงวันฟ้อง โดยแสดงเงินต้น อัตราดอกเบี้ย และวันผิดนัด ที่เริ่มต้นคำนวณดอกเบี้ยจนถึงวันฟ้อง จำนวนดอกเบี้ยที่คำนวณได้ และยอดหนี้รวมทั้งหมด หลักฐานที่ผู้ให้เช่าได้

ชำระค่าสาธารณูปโภค กรณีนี้ก็จะเกิดขึ้นเมื่อในสัญญาเช่าจะมีการกำหนดว่าหากเจ้าของที่ดินจ่ายค่าน้ำค่าไฟแล้ว ผู้เช่าจะเอาเงินมาจ่ายคืน หากจะฟ้องเรียกเงินในส่วนนี้มาด้วย จะต้องมีบิลค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าภาษีบำรุงท้องที่หากประสงค์จะเรียกหรือค่าภาษีโรงเรือนที่ดินที่ผู้ให้เช่านั้นชำระไปก่อน ในกรณีที่สัญญากำหนดให้ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ชำระ แต่ถ้าสัญญาไม่ได้กำหนดไว้ก็ไม่มีสิทธิเรียกเพราะว่าการชำระค่าใช้จ่ายเหล่านี้ตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่า ความเสียหายของทรัพย์สินที่เช่า หากทรัพย์สินนั้นมีการออกให้เช่าแล้วมีความเสียหายเกิดขึ้น นอกจากเรียกค่าเช่าแล้วจะเรียกค่าเสียหายในการปรับปรุงสถานที่ใด ๆ เหล่านี้ด้วย จะต้องส่งหลักฐาน เช่น ภาพถ่ายทรัพย์สินก่อนให้เช่าและภาพถ่ายสภาพความเสียหาย ทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำของผู้เช่าออกไปแล้วของรกรุงรัง ทิ้งซาก หม้อ ไห กาแฟ เต็มพื้นที่ จะบุกเข้าไปเก็บก็ไม่ได้เพราะกลัวความผิดฐานบุกรุก ความเสียหายอื่น ๆ จำนวนค่าเสียหาย ค่าขาดประโยชน์ พร้อมหลักฐานที่แสดง หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณค่าเสียหาย หรือค่าขาดประโยชน์ดังกล่าว หนังสือทวงถามค่าเช่า ค่าเสียหายรวมถึงหนังสือบอกเลิกการเช่า (หากมี) พร้อมหลักฐานการรับไปรษณีย์ตอบรับ หลักฐานผู้เช่าและบริวารยังคงอยู่ในที่ดิน หรือสถานที่เช่า ขณะยื่นฟ้อง

(๒) การฟ้องคดีขับไล่กรณีไม่มีสัญญาเช่าเป็นการอยู่โดยบุกรุก และอยู่โดยละเมิด

หลักฐานที่แสดงว่าหน่วยงานนั้นมีอำนาจฟ้อง เช่น เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองหรือมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลจัดหาผลประโยชน์ทรัพย์สินที่พิพาทตามกฎหมาย เอกสารแสดงการได้มาซึ่งที่ดิน เช่น การได้มาตามพระราชบัญญัติเวนคืนฯ การได้มาตามพระบรมราชโองการ สัญญาซื้อขาย สัญญาให้ที่ดิน หลักฐานการอุทิศที่ดินให้เป็นที่สาธารณประโยชน์ หลักฐานการส่งหรือรับขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หลักฐานแสดงแนวเขตที่ชัดเจนของที่ดินบริเวณส่วนที่ถูกบุกรุก เอกสารหรือหลักฐานการแสดงราคาประเมินทรัพย์สินว่า พื้นที่ที่ถูกบุกรุกนั้นมีราคาเท่าใดและส่วนที่ถูกบุกรุกนั้นมีราคาประเมินเท่าใด สำเนาหนังสือแจ้งให้ผู้บุกรุกพร้อมบริวารออกจากพื้นที่และหลักฐานการรับหนังสือหรือใบตอบรับทางไปรษณีย์ ตารางแสดงการคิดคำนวณค่าเสียหายพร้อมหลักเกณฑ์การคำนวณ หากมีการดำเนินคดีอาญาโดยมีการแจ้งความดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวน ให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวมาเพื่อพิจารณาประกอบสำนวนกับพนักงานอัยการด้วย

๕. คดีเกี่ยวกับที่ดิน

คดีลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบการดำเนินคดีที่แน่นอน แต่มีหลักฐานที่จำเป็นต้องใช้ที่แน่นอนดังต่อไปนี้ หลักฐานเกี่ยวกับการแสดงสิทธิในที่ดิน ได้แก่ สำเนาโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว สำเนาหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เช่น น.ส.๓ , น.ส.๓ก. ที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศ หรือสำเนาใบแจ้งการครอบครองที่ดินหรือ ส.ค.๑ สำเนาเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบจอง หรือ น.ส.๒ ใบไต่สวน หรือ น.ส.๕ หรือ สปก. เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับการออกเอกสารสิทธิ เช่น สำเนาคำร้อง คำขอ บันทึกถ้อยคำต่าง ๆ ที่ยื่นต่อพนักงานที่ดิน เพื่อขอออกเอกสารสิทธิพร้อมคำสั่งของเจ้าพนักงานที่ดินหรือเจ้าหน้าที่ที่ดินระวางแผนที่บริเวณที่ดินพิพาท รวมถึงหลักฐานเกี่ยวกับการทำนิติกรรม เช่น สำเนาสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน สำเนาหนังสือ

ยกให้ที่ดิน สำเนาสัญญาจำนองที่ดิน เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับสภาพที่ตั้งของที่ดิน เช่น แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายแสดงทำเลที่ตั้ง รูปร่างและลักษณะแปลงที่ดิน และการใช้ประโยชน์ในที่ดิน หลักฐานการรังวัดที่ดิน หมายแจ้งของเจ้าของที่ดินข้างเคียง ภาพถ่ายระวางแผนที่ หนังสือโต้แย้งคัดค้านการรังวัด ความเห็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการรังวัด หลักฐานเกี่ยวกับราคาที่ดิน ใบประเมินราคาที่ดิน รวมราคาซื้อขาย และราคาประเมิน บัญชีราคาประเมินที่ดินซึ่งใช้ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานประเมินทรัพย์สินของกรมธนารักษ์ที่แสดงราคาประเมินทรัพย์สินของที่ดินพิพาท เอกสารเหล่านี้บางครั้งก็นำมาใช้ในการคำนวณทุนทรัพย์ค่าขึ้นศาล กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในคดี

การไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ

การไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความสามารถทำได้ทุกชั้นศาล กรณีหน่วยงานตัวความส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจดำเนินคดีและพนักงานอัยการได้ดำเนินการยื่นคำฟ้องหรือคำให้การไปแล้ว หากหน่วยงานตัวความมีความประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ สามารถดำเนินการได้โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ขั้นตอนการทำการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ

๑.๑ ก่อนวันนัดของศาล

คู่ความสามารถแจ้งความประสงค์ขอนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้โดยตรงที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของศาลที่มีเขตอำนาจ

๒. ระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณา

คู่ความอาจแถลงต่อศาลให้ส่งคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลที่มีเขตอำนาจ

๓. เมื่อหน่วยงานตัวความได้รับแจ้งวันนัดไกล่เกลี่ย ให้หน่วยงานตัวความส่งผู้มีอำนาจพร้อมหนังสือมอบอำนาจไปศาลเพื่อเข้าร่วมการเจรจาไกล่เกลี่ยตามวันและเวลาที่นัดหมายทุกนัด

๔. ในการไกล่เกลี่ยหากคู่ความสามารถตกลงกันได้ให้ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้อง

๕. หลักเกณฑ์ในการประนีประนอมยอมความ

กรณีมีส่วนราชการถูกฟ้องเป็นจำเลย กรณีที่มีข้อสันนิษฐานว่าส่วนราชการเป็นฝ่ายผิด แต่ว่าได้แย้งกันเฉพาะในเรื่องค่าเสียหายหรือกรณีคิดว่าต่างหรือเป็นกรณีที่เป็นโจทก์ฟ้องนี้คู่ความอีกฝ่ายขอลดยอดหนี้ลงบางส่วนหรือขอผ่อนผันการชำระหนี้ ให้หน่วยงานตัวความพิจารณาข้อเสนอประนีประนอมยอมความ หากหน่วยงานตัวความตกลงประนีประนอมยอมความก็ให้มีหนังสือแจ้งเงื่อนไขไปให้พนักงานอัยการทราบด้วยว่า ประสงค์จะทำยอมกันในเงื่อนไขอะไรแล้วก็ให้หน่วยงานตัวความนั้นแต่งตั้งตัวแทนมาแถลงต่อศาลในวันนัดประนีประนอมยอมความโดยจัดทำเป็นหนังสือมอบอำนาจให้ตัวแทนของหน่วยงานนั้นมีอำนาจในการลงลายมือชื่อในสัญญายอมด้วย ในส่วนกรณีที่หน่วยงานตัวความเป็นส่วนราชการ ให้ปฏิบัติตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลังที่ กค ๐๔๐๖.๒/ว.๖๔ ลงวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๘ ดังนี้

๑. คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน ๒ ล้านบาท ไม่ว่าจะส่วนราชการจะเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลย หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการผู้ดำเนินคดีมีความเห็นสอดคล้องเป็นประการใดให้พิจารณา ดำเนินการตามความเห็นดังกล่าวได้โดยคำหนึ่งถึงประโยชน์ของราชการเป็นสำคัญและไม่ต้องส่งเรื่องให้ กระทรวงการคลังพิจารณา

๒. คดีตามข้อ ๑ ที่กล่าวมานี้ หากส่วนราชการเจ้าของคดี และพนักงานอัยการ ผู้ดำเนินคดีมีความเห็นไม่ตรงกันให้ส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

๓. คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เกิน ๒ ล้านบาท ให้ส่วนราชการเจ้าของคดีส่งเรื่องให้กระทรวงการคลัง เพื่อพิจารณา แต่ในกรณีเป็นหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ส่วนราชการก็ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ภายในของแต่ละหน่วยงานที่กำหนดไว้

ในการทำประนีประนอมยอมความ การประนีประนอมยอมความนั้นก็คือสัญญาที่ผู้เป็นคู่สัญญา ทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยการต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘๕๐ หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาแต่ฝ่ายเดียวยอมผ่อนผันให้คู่สัญญา อีกฝ่ายหนึ่งอย่างนี้ไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความแต่อาจมีผลเป็นนิติกรรมประเภทอื่น สัญญา ประนีประนอมยอมความจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้เป็นไปตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๑ สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายลงนาม หากลงนาม เพียงฝ่ายเดียวอาจมีผลให้เป็นนิติกรรมประเภทอื่นได้และที่สำคัญผู้ลงนามนั้นต้องมีอำนาจกระทำการแทน นิติบุคคลนั้นด้วย การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาลในระหว่างพิจารณาคดีหน่วยงานตัวความ ต้องแจ้งผลการประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงนั้นให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็วเพื่อที่จะได้ดำเนินการ และแถลงต่อศาลต่อไป

สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันในศาลนั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องลงนามในสัญญา ต่อหน้าผู้พิพากษา ดังนั้น สัญญาประนีประนอมยอมความจึงควรร่างและตรวจสอบข้อตกลงให้ดีเสียก่อนที่จะ นำไปยื่นต่อศาล สัญญาประนีประนอมยอมความหน่วยงานตัวความอาจจะเป็นผู้ร่างขึ้นเองตามที่ตกลงกันกับ คู่กรณีอีกฝ่ายแล้วอาจจะส่งให้พนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบเนื้อหาของข้อตกลงว่าไม่ขัดต่อกฎหมายและ หน่วยงานตัวความไม่เสียเปรียบหากพนักงานอัยการเป็นผู้ร่างสัญญาประนีประนอมยอมความก็อาจจะส่งให้ หน่วยงานตัวความตรวจสอบว่าเป็นไปตามที่ตกลงกันหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม บางครั้งคู่ความสามารถตกลงกันได้ ในศาลและศาลให้ทำสัญญายอมในนัดพิจารณาในวันนั้น ซึ่งผู้แทนของหน่วยงานที่ไปศาลในวันดังกล่าวนี้ ควรจะต้องตรวจสอบสัญญาประนีประนอมยอมความให้ดีด้วย เนื้อหาหรือข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอม ความนั้นนอกจากข้อตกลงในสาระสำคัญที่เกี่ยวกับหนี้แล้ว กรณีเป็นโจทก์ควรมีข้อตกลงด้วยว่า หากผิดนัดงวด หนึ่งงวดใดหรือผิดสัญญาข้อหนึ่งข้อใดให้ถือว่าผิดนัดทั้งหมด และให้บังคับคดีได้ทันที เมื่อมีสัญญาข้อนี้แล้ว หากอีกฝ่ายหนึ่งผิดนัดชำระดอกเบี้ย ไม่ตรงตามวันที่กำหนดไว้หรือชำระไม่ครบจำนวน สามารถทำหนังสือส่งมายัง พนักงานอัยการให้ขอหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาและขอบังคับคดีต่อไปได้กรณีประสงค์จะเรียกดอกเบี้ยต้องมีข้อตกลง

ในเรื่องดอกเบี้ยว่าเมื่อผิดนัดจะให้กลับไปคิดดอกเบี้ยในอัตราอย่างไรหรือมีข้อตกลงว่าเมื่อผิดสัญญาแล้วต้องปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งมีข้อตกลงเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความด้วยการตรวจสอบความถูกต้องของสัญญา ประนีประนอมยอมความ เช่น ชื่อบุคคล จำนวนเงิน เงื่อนไขข้อตกลงและผู้มีอำนาจในการลงนามในสัญญา ประนีประนอมยอมความ เช่น กรณีเป็นนิติบุคคลต้องเป็นผู้แทนที่มีอำนาจของนิติบุคคลนั้น กรณีมอบอำนาจก็ต้องมีหนังสือมอบอำนาจ พร้อมเอกสารที่ครบถ้วนถูกต้องตามกฎหมายด้วย

การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมยอมความสามารถทำได้ทุกชั้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติว่า ไม่ว่าจะพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใดให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยคู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในข้อพิพาทนั้น เมื่อคดีได้เสร็จเด็ดขาดโดยสัญญาหรือการประนีประนอมยอมความหรือการพิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งคืนค่าขึ้นศาลทั้งหมดหรือบางส่วนแก่คู่ความซึ่งได้เสียไว้ตามที่เห็นสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๑ วรรคสอง ดังนั้นกรณีที่มีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอคืนค่าขึ้นศาลเป็นกรณีพิเศษด้วย

ในการตรวจสอบและติดตามทวงถามให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่ได้ตกลงกันไว้ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานตัวความในการดำเนินการ หากมีการผิดนัดผิดสัญญาเมื่อใด แจ้งให้พนักงานอัยการทราบ เมื่อศาลพิพากษาให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วคำพิพากษาดังกล่าวเป็นที่สุด เว้นแต่ข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๓๘ ในกรณีที่ตัวความเป็นโจทก์และจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้มีหนังสือแจ้งพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี